

Program “STEAM-Technologies in Education”. November, International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences 1, Volume-6, 76-80.

3. Irgasheva, U.R. (2024), Benefits of STEAM technologies in English language learning. Central Asian Journal of Education and Innovation 3 (11), 48-53.

<https://cyberleninka.ru/article/n/benefits-of-steam-technologies-in-english-language-learning/viewer>

4. Г.А.Ботирбекова, У.Р.Иргашева. (2019), Роль самостоятельной деятельности студента в процессе обучения. Наука и образование сегодня. 12(47), 21-23.

BO‘LAJAK CHET TILI O‘QITUVCHILARINING INNOVATSION PEDAGOGIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH

Mirzaraxmonova Maftuna Ibroximjon qizi

Is`hoqxon Ibrat nomidagi chet tillari instituti Gumanitar fanlar va jismoniy tarbiya kafedasi stajyor o`qtuvchisi

Email: mirzaraxmonovamaftuna@icloud.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo‘ljak chet tili o‘qituvchilarining innovatsion pedagogik kompetentligini rivojlantirish mexanizmini takomillashtirish masalalari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda kompetentlik yondashuvi, innovatsion ta'lim texnologiyalari va raqamli transformatsiya kontekstida pedagogik kompetentlikning tuzilmasi, mazmuni hamda uni shakllantirish bosqichlari ko‘rib chiqiladi. Maqolada innovatsion pedagogik kompetentlikni rivojlantirishning kompleks modeli taklif etiladi, uning tarkibiy qismlari, rivojlantirishning pedagogik shartlari va amaliy natijalari asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari bo‘ljak chet tili o‘qituvchilarini tayyorlash sifatini oshirishga yo‘naltirilgan.

Kalit so‘zlar: innovatsion pedagogik kompetentlik, chet tili o‘qituvchisi, raqamli kompetentlik, kasbiy rivojlanish, ta'lim texnologiyalari, kompetentlik modeli, pedagogik innovatsiya, refleksiv ta'lim.

Аннотация: В данной статье научно анализируются вопросы совершенствования механизма развития инновационной педагогической компетентности будущих учителей иностранного языка. В исследовании рассматриваются структура, содержание и этапы формирования педагогической компетентности в контексте компетентностного подхода, инновационных образовательных технологий и цифровой трансформации. Предлагается комплексная

модель развития инновационной педагогической компетентности, обосновываются её компоненты, педагогические условия развития и практические результаты.

Ключевые слова: инновационная педагогическая компетентность, учитель иностранного языка, цифровая компетентность, профессиональное развитие, образовательные технологии, модель компетентности, педагогическая инновация, рефлексивное обучение.

Abstract: This article scientifically analyzes the issues of improving the mechanism for developing innovative pedagogical competence of future foreign language teachers. The study examines the structure, content, and stages of forming pedagogical competence in the context of a competence-based approach, innovative educational technologies, and digital transformation. A comprehensive model for developing innovative pedagogical competence is proposed, with its components, pedagogical conditions of development, and practical outcomes substantiated.

Keywords: innovative pedagogical competence, foreign language teacher, digital competence, professional development, educational technology, competence model, pedagogical innovation, reflective learning.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimining jadal rivojlanishi, raqamli texnologiyalarning keng qo'llanilishi va globallashtirish jarayonlari bo'lajak chet tili o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligiga yangicha talablar qo'ymoqda. Bugungi kunda an'anaviy pedagogik kompetentlik doirasidan chiqib, innovatsion ko'nikma va malakalarni egallagan o'qituvchilarga bo'lgan ehtiyoj keskin ortib bormoqda.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (2020) hamda "Maktab ta'limini rivojlantirishning 2030-yilgacha bo'lgan Konsepsiyasi" chet tili o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini yangi bosqichga ko'tarish zarurligini ta'kidlaydi. Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyevning 2022-yil 11-maydagi PQ-145-son qarorida ham ta'lim tizimida innovatsiyalarni joriy etish va o'qituvchilarning kasbiy salohiyatini oshirish masalalari alohida belgilab qo'yilgan [1].

Pedagogika fani rivojlanishining hozirgi bosqichida innovatsion pedagogik kompetentlik nazariyasi va amaliyoti, uning tuzilmasi va rivojlantirishning samarali mexanizmlari ilmiy tadqiqotlarning muhim yo'nalishiga aylandi. Biroq mavjud tadqiqotlarda bo'lajak chet tili o'qituvchilarining innovatsion pedagogik kompetentligini shakllantirishning yaxlit tizimli mexanizmi to'liq ishlab chiqilmagan. Ushbu muammo ushbu tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi [2].

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Pedagogik kompetentlik muammosi xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan keng o‘rganilgan. J.Hymes (1972) kommunikativ kompetentlik nazariyasini asoslab bergan bo‘lsa [3], D.Hymes va M.Canale (1980) bu tushunchani chet tili ta’limi kontekstida rivojlantirdi. S.Savignon (1991) kommunikativ kompetentlikning to‘rt komponentini: grammatik, sotsiolingvistik, diskurs va strategik kompetentliklarni ajratib ko‘rsatdi [4].

Innovatsion pedagogik kompetentlik masalasini A.K.Markova, L.M.Mitina, V.A.Slastenin kabi rus olimlari chuqur o‘rganganlar. A.K.Markova (1993) o‘qituvchi kompetentligini kasbiy bilim, kasbiy ko‘nikma, kasbiy-psixologik pozitsiya va shaxsiy xususiyatlar yig‘indisi sifatida ta’riflaganligi bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini saqlab kelmoqda [5].

Raqamli kompetentlik va innovatsion ta’lim texnologiyalari sohasida P.Mishra va M.Koehler (2006) tomonidan ishlab chiqilgan TPACK (Texnologik Pedagogik Kontent Bilim) modeli keng e’tirof etilgan [6]. Ushbu model texnologik bilim, pedagogik bilim va kontent bilimining integratsiyasini talab etib, zamonaviy o‘qituvchining innovatsion kompetentligi uchun metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi sifatida: pedagogik eksperiment, kuzatish, so‘rovnoma, test, ekspert baholash va matematik-statistik tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqotga Andijon davlat pedagogika instituti va Is’hoqxon Ibrat nomidagi Namangan Davlat chet tillari instituti bir qator hududiy universitetlarning 150 nafar talabasi hamda 6 nafar ekspert-o‘qituvchi jalb etildi.

Asosiy natijalar va muhokama. Tadqiqot natijasida bo‘lajak chet tili o‘qituvchilarining innovatsion pedagogik kompetentligi quyidagi besh asosiy komponentdan iborat ekanligi aniqlandi:

Birinchi komponent — Kasbiy-kommunikativ kompetentlik — chet tilida erkin muloqot qilish, lingvistik, sotsiolingvistik va diskursiv bilimlarni amalda qo‘llay olish qobiliyatini o‘z ichiga oladi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, so‘ralgan talabalarning 67,3% bu komponent bo‘yicha o‘rtacha va past darajada ekanligini ko‘rsatdi [7].

Ikkinchi komponent — Texnologik-innovatsion kompetentlik — zamonaviy raqamli vositalar, sun’iy intellekt texnologiyalari, masofaviy ta’lim platformalarini pedagogik maqsadlarda samarali qo‘llash ko‘nikmalarini qamrab oladi. Bu komponent hozirgi ta’lim muhitida eng dolzarb va bir vaqtning o‘zida eng kam rivojlangan kompetentlik sifatida belgilandi [8].

Uchinchi komponent — Metodologik-tadqiqotchilik kompetentlik — o‘qituvchining pedagogik jarayonni ilmiy tahlil qila olishi, innovatsion ta’lim metodlarini ishlab chiqishi va ularning samaradorligini empirik tekshira olishini anglatadi. V.V.Kraevskiy ta’biricha, zamonaviy

o‘qituvchi nafaqat bilim uzatuvchi, balki pedagogik tadqiqot sub'ekti bo‘lishi lozim [9].

To‘rtinchi komponent — Refleksiv-kreativ kompetentlik — o‘z pedagogik faoliyatini doimiy tahlil qilish, yangilikka ochiqlik va ijodiy yondashuv xususiyatlarini o‘z ichiga oladi, va eksperimentlarda bu komponent bo‘yicha natijalari ijobiy ko‘rsatkichda ekanligi ma‘lum bo‘ldi. J.Dewey va D.Schon refleksiv amaliyotning pedagogik kompetentlikni rivojlantirishdagi hal qiluvchi rolini asoslab berganlar [10].

Beshinchi komponent — Madaniyatlararo kompetentlik — turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot, tolerantlik va madaniy sensitivlik xususiyatlarini qamrab oladi. M.Byram (1997) ta'kidlaganidek, madaniyatlararo kompetentlik zamonaviy chet tili o‘qituvchisi uchun muhim strategik resurs hisoblanadi [11]. Tadqiqot natijalariga ko‘ra bu kompetentlik turini yanada rivojlantirishga qaratilgan chora tadbirlar ko‘rilsa maqsadga muvofiq bo‘lishi ma‘lum qilindi.

Tadqiqot doirasida innovatsion pedagogik kompetentlikni rivojlantirishning uch bosqichli mexanizmi ishlab chiqildi:

I bosqich — Motivatsion-dagnostik bosqich (1-2 semestr): talabalarning mavjud kompetentlik darajasini aniqlash, kasbiy motivatsiyani shakllantirish, innovatsion ta'limga qiziqish uyg‘otish. Ushbu bosqichda Portfolio metodidan, kompetentlik xaritalaridan va kasbiy profildan foydalaniladi.

II bosqich — Amaliy-innovatsion bosqich (3-6 semestr): amaliy mashg‘ulotlarda innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo‘llash, raqamli vositalar bilan ishlash ko‘nikmalarini shakllantirish, loyiha va tadqiqot ishlari. Bu bosqichda «Flipped Classroom», «Project-Based Learning», «Design Thinking» metodlaridan keng foydalaniladi [12].

III bosqich — Integrativ-refleksiv bosqich (7-8 semestr): olingan kompetentliklarni integratsiyalash, kasbiy refleksiyani rivojlantirish, mustaqil innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorlash. Ushbu bosqichda mentoring va koučing usullari samarali natijalar beradi.

Mexanizmning samarali ishlashi uchun quyidagi pedagogik shartlar zarur deb aniqlandi: o‘quv jarayonini kompetentlik yondashuvi asosida tashkil etish; innovatsion ta'lim muhitini (raqamli infratuzilma, zamonaviy o‘quv resurslari) yaratish; o‘qituvchilar va talabalar o‘rtasida hamkorlik madaniyatini shakllantirish; doimiy monitoring va tuzatuvchi ta'sirni ta'minlash [13].

2022-2024 yillarda o‘tkazilgan pedagogik eksperiment natijalariga ko‘ra, taklif etilgan mexanizm asosida o‘qitilgan nazorat guruhida innovatsion pedagogik kompetentlikning umumiy darajasi 34,7% ga oshdi (dastlabki ko‘rsatkich: 38,2%, yakuniy: 72,9%). Tajriba

guruhida esa an'anaviy o'qitish sharoitida bu ko'rsatkich 12,3% ni tashkil etdi.

Texnologik-innovatsion kompetentlik sohasida eng yuqori o'sish kuzatildi: nazorat guruhida 41,6% ga oshdi. Madaniyatlararo kompetentlik bo'yicha ham 28,4% li ijobiy dinamika qayd etildi. Matematik statistik tahlil (Student t-kriteriyasi, $p < 0,01$) natijalar ishonchlilikini tasdiqladi [14].

Xulosalar. 1. Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining innovatsion pedagogik kompetentligi besh o'zaro bog'liq komponentdan tashkil topadi: kasbiy-kommunikativ, texnologik-innovatsion, metodologik-tadqiqotchilik, refleksiv-kreativ va madaniyatlararo kompetentliklar.

2. Ishlab chiqilgan uch bosqichli rivojlantirishning kompleks mexanizmi (motivatsion-dagnostik, amaliy-innovatsion, integrativ-refleksiv) an'anaviy yondashuvga nisbatan kompetentlik darajasini 2,8 barobar samaraliroq oshirdi.

3. Innovatsion pedagogik kompetentlikni samarali rivojlantirish uchun texnologik, metodologik va institutsional omillarning uyg'unligi ta'minlanishi lozim.

4. Tadqiqot natijalari bo'lajak chet tili o'qituvchilarini tayyorlash jarayonini takomillashtirishga yordam beradi va amaliyotda qo'llash uchun tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi PQ-145-son "Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori. — Toshkent, 2022.

[2] Xoliqov A.A. Pedagogik kompetentlik: nazariya va amaliyot. — Toshkent: Fan, 2019. — 248 b.

[3] Hymes D. On communicative competence // Pride J.B., Holmes J. (eds.) Sociolinguistics. — Harmondsworth: Penguin, 1972. — P. 269–293.

[4] Canale M., Swain M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing // Applied Linguistics. — 1980. — Vol. 1(1). — P. 1–47.

[5] Маркова А.К. Психология труда учителя. — Москва: Просвещение, 1993. — 192 с.

[6] Mishra P., Koehler M.J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A framework for teacher knowledge // Teachers College Record. — 2006. — Vol. 108(6). — P. 1017–1054.

[7] Toshmatov J.H. Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining kompetentlik darajasini aniqlash bo'yicha empirik tadqiqot natijalari // Pedagogik ta'lim. — 2023. — №4. — B. 45–52.

- [8] Рашидова Н.Т. Рақамли педагогик компетентлик: замонавий талаблар ва ечимлар // Таълим тизимини ривожлантириш муаммолари. — Тошкент, 2022. — Б. 112–119.
- [9] Краевский В.В. Методология педагогики: новый этап. — Москва: Академия, 2006. — 400 с.
- [10] Schon D.A. The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. — New York: Basic Books, 1983. — 374 p.
- [11] Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. — Clevedon: Multilingual Matters, 1997. — 121 p.
- [12] Bergmann J., Sams A. Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day. — Washington: ISTE, 2012. — 112 p.
- [13] Yusupova M.S., Karimov B.O. Oliy ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash muammolari // Uzbek Journal of Educational Sciences. — 2023. — №2. — Б. 18–27.
- [14] Toshmatov J.H. Bo'lajak chet tili o'qituvchilarida innovatsion pedagogik kompetentlikni rivojlantirish mexanizmi: tajriba-sinov natijalari // Pedagogika va psixologiya. — 2024. — №1. — Б. 33–41.

THE IMPORTANCE OF CONNOTATIVE MEANING IN TRANSLATION FROM ENGLISH INTO UZBEK

Mustofaqulova M.A.

Senior lecturer, Jizzakh state pedagogical university

maftun0305@gmail.com

Abstract. The present study investigates the role and functional significance of connotative meaning in translation from English into Uzbek within the framework of contemporary translation theory and semantic analysis. While denotative meaning ensures referential equivalence, connotative meaning carries evaluative, emotive, stylistic, and cultural components that significantly influence communicative impact.

Keywords: connotation, denotation, translation equivalence, semantic shift, pragmatic effect, stylistic meaning, intercultural communication.

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot zamonaviy tarjimashunoslik nazariyasi va semantik tahlil doirasida ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima jarayonida konnotativ ma'noning roli va funksional ahamiyatini o'rganadi. Denotativ ma'no referensial ekvivalentlikni ta'minlasa-da, konnotativ ma'no kommunikativ ta'sirga sezilarli darajada ta'sir etuvchi baholovchi, emotsional, uslubiy va madaniy komponentlarni o'z ichiga oladi.